

Hayvanlara Yaklaşımında Vücut Dilinin Önemi

Prof. Dr. Hakan Öztürk

Hayvanlara Yaklaşım Neden Önemlidir?

- **Vücut dilinin doğru yorumlanarak hayvanlara doğru şekilde yaklaşılması:**
- Her iki tarafın istenmeyen kaza ve yaralanmalardan korunmasını sağlamakta
- Hayvanlarda korku ve stresi azaltmakta
- Hasta sahibinin hayvanını veteriner hekime götürme öncesinde yaşadığı tedirginliği ve anksiyeteyi azaltmakta
- Veteriner hekim ve hasta sahibi arasındaki güveni sağlamlaştırmakta
- Veteriner hekimin etkinliğini, verimini ve böylelikle iş tatminini arttırmaktadır.

Hayvanlara güvenli ve etkili bir yaklaşım için her hayvan türünün normal davranış şekillerinin çok iyi bilinmesi gereklidir. Hangi hayvan türü olursa olsun müdahale edilecek hayvanın vücut diline konsantre olarak diğer dikkat dağıtıcı faktörlerden uzak durulması önemlidir!

Kedi ve Köpeklere Yaklaşım

- Klinik ortamı, içerdiği kokular ve hasta olan diğer hayvanlar nedeniyle hayvanlar için oldukça stresli ve kafa karıştırıcıdır.
- Bir çok veteriner hekim, korku agresyonuna ait hayvanların vücut dili ve yüz ifadelerini bilmekle beraber erken dönemde sergilenen korku ve anksiyeteye dayalı işaretleri gözden kaçırabilir.
- Stres işaretlerinin erken dönemde fark edilerek gerekli önlemlerin alınması, korku agresyonuna dayalı tehlikeli atakların engellenmesini sağlar.

- Hayvanlarda genel vücut postürü hayvanın genel ruh durumu ile ilgili önemli ipuçları verir.

Köpekler

- Köpekler, özellikle de sokak köpekleri ve bahçede serbest olarak bakılan köpekler klinik ortamında panik davranışlar sergileyebilir.
- *En sosyal köpek bile, yabancı bir ortamda diğer köpeklere karşı saldırgan olabilir ve aşırı uyarılma, yakındaki insanlara karşı yönlenmiş saldırganlığı beraberinde getirebilir.*
- Bu nedenle, klinik ortamında stresin idaresi büyük önem taşımaktadır.

Köpekler

Köpekler grup içinde yaşayan sosyal hayvanlar oldukları için herhangi bir tehlike durumunu saklamaya değil **göstermeye meyillidirler**. Bu nedenle, köpeklerde akut strese dair belirtiler kolaylıkla fark edilebilir. Diğer hayvanlarda olduğu gibi köpekler de genel olarak akut stres durumunda dört davranış stratejisinden birini seçerler. Bu davranış stratejileri:

- ***Savaşma***
- ***Kaçma***
- ***Donup kalma***
- ***Şekil değiştirmiş davranışlar sergileme (yeri koklamak, oyun çömelmesi yapmak vb).***

Akut Stres Durumunda Sergilenen Davranışlar

Akut Stres Durumunda Sergilenen Davranışlar-1

- Kamburlaştırılmış sırt ve bükük bacak eklemleri ile vücut postürünü küçültme, oturma veya yere yatma
- Devamlı salya çıkarma
- Vücuttaki küçük kas gruplarının titremesi
- Vücudun tamamında titreme
- Kesik kesik havlama veya ağlama
- Burun ucunu (mermeyi) yalama
- Ön patilerden birini kaldırma
- Silkinme
- Esneme
- Huzursuzluk, devamlı aktivitede bulunma ve ses çıkarma
- İşeme ve/veya dışkılama

Akut stres durumunda sergilenen davranışlar-2

- Kuyruğu alçak pozisyonda hatta bacak arasında tutma
- Piloereksiyon
- Sahibine veya bir nesneye yaklaşma
- Sahibinin arkasına veya mobilyaların altına saklanma
- Göz temasından kaçınma
- Göz beyazının görülmesi
- Gergin yüz ifadesi (dudak ve yüz kaslarının tamamı geriye çekilmiş-gülme ifadesi) ve başın üzerine yatırılmış kulaklar
  - Yere doğru veya döndürerek kuyruk sallama

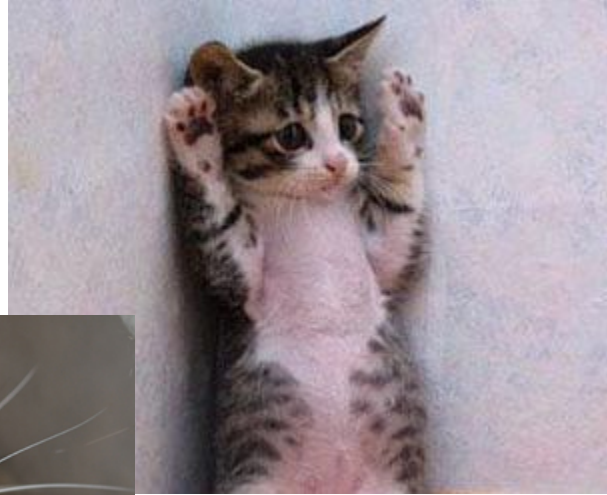
Ne yapmak gerekir?

- **Mola vermek:** Yaklaşılan köpeğin stres işaretleri sergilemesi durumunda yapılan işe derhal ara verilmeli ve köpeğin sakinleşmesi bekledikten sonra devam edilmelidir.
- **Yatıştırma sinyallerini kullanmak:** Köpekle direkt göz teması kurulmamalı, hatta başın yana çevrilmesi ve esneme onun için karşısındakinin bir tehdit oluşturmadığını gösterecektir.
- **Hasta sahibinden güvenli ve rahat bir vücut dili kullanmasını istemek:** Stresli köpeği okşayarak yatıştırmaya çalışmak, aslında istenilenin tersi bir etkiye neden olmakta ve köpeğin stresini arttırmaktadır. Okşama, köpek için sergilediği davranışa onay vermek anlamına gelmektedir. Köpekler, stresli oldukları zamanlarda sahiplerinden “her şey yolunda” sinyali almaya çalışmaktadır. Bu nedenle hasta sahibinin olabildiğince normal ve umursamaz bir vücut dili kullanarak neşeli bir ses tonu ile hayvanı ile konuşması önemlidir.
- **Eğer gerekiyorsa stres kontrol terapisi için yardım alma:** Köpeğin ileri derecede stres davranışları sergilemesi durumunda bir davranış uzmanından yardım alınmalıdır.

Kediler

Korku, algılanan tehlikeden sakınmayı sağlayan bir cevaptır. **Anksiyete** ise daha önceki olumsuz, korku veya acı dolu deneyimlere dayanarak kötü bir olayın gerekleŖeceęi kaygısıdır. Kedilerde korku ve anksiyete, korku agresyonu ile sonuçlanabileceğinden erken dönemde fark edilmesi önemlidir.

Kedilerde korku agresyonunun erken dönem belirtileri (1):

- Kedilerde korku ve anksiyete, başlangıçta kendini başın üzerine lateral olarak hafifçe yatırılmış kulaklar ve kamburlaştırılmaya başlanan sırt bölgesi ile belli etmektedir. Bu dönemde, kedinin yüzünde orta derecede bir gerginlik gözlemlenebilir ve göz bebekleri büyümeye başlamıştır.

- Artan korku ile birlikte kedi, ayaklarını vücuduna yaklaştırıp başını eğerek kendisini mümkün olduğunca küçültmeye çalışır. Göz bebekleri hafifçe daralır ve yumurta şeklini alır. Yüzdeki gerginlik artar.

Kedilerde korku agresyonunun erken dönem belirtileri (2):

Algılanan tehditin devam etmesi üzerine, kedi bu kez savaş pozisyonu için kendini hazırlar. Bu amaçla, sırt bölgesi daha da kamburlaştırılır, kulakların yatıklığı arttırılır. Bu vücut pozisyonunu, bir kaç saniye sonrasında gelen tıslama sesi takip edebilir. Kedilerde artan anksiyete, vokalizasyonda da değişikliklere yol açmaktadır. Stresle birlikte giderek yükselen miyavlama sesi, homurdanma, tıslama ve tükürmeye dönüşebilmektedir.

Ne yapmak gerekir?

- Veteriner hekimin en geç bu noktada kedinin ilgisini çekecek bir oyuncakla duruma müdahale ederek dikkatini dağıtması, agresif atakların gerçekleşmesini engelleyecektir.
- Köpeklerin aksine, kedileri sakinleştirmeye yönelik insanların yapacağı bir vücut dili mevcut değildir. Kediler de herhangi bir anlaşmazlık durumunda, donup kalma, kaçma, savaşıma ve şekil değiştirmiş davranışlardan (ör: kendini yalama) birisini sergilemektedir. Dolayısı ile kabullenme, sessizlik ve/veya hareketsizlik, ağrı veya anksiyete duymadıkları anlamına gelmemektedir. Bilakis, kedilerde donma davranışı anksiyeteyi veya mevcut durumdan rahatsız olduğunu göstermektedir.

Köpek ve kedilere yaklaşımda doğru vücut dilini kullanma

- Hiç bir zaman köpek veya kedilerle yüz yüze olacak şekilde direkt bir temas kurulmamalıdır. Özellikle köpeklere arkadan yaklaşılmamalı veya çevresinden dolanılmamalıdır. Köpeklere yaklaşıırken ve müdahale edilirken kesinlikle yere oturmamalıdır. Yere oturma, köpeğin sinirlenmesi veya saldırı durumunda hareket etmeyi ve kendini korumayı engelleyecektir. Köpekleri okşarken el ön taraftan koklamasına izin verilecek şekilde uzatılmalı yukarıdan direkt başa temas şeklinde olmamalıdır.
- Kediler ise fiziksel temas için çoğunlukla baş ve boyun bölgesini kullanmakta ve bu sayede grup içindeki kokularını himaye etmektedir. Bu nedenle, kedilerde temas açısından en uygun bölgeler, baş ve boyun bölgeleridir. Sırt bölgesinin okşanması fazla uyarılmaya sebep olabilirken karın bölgesi genellikle saldırganlığı tetiklemektedir.

Atlar

- Atlar büyük ve reaktif atletlerdir. Algıladıkları bir tehdit durumundan kaçmak için insanları ciddi bir şekilde yaralayabilirler. Bu nedenle, atlara yaklaşırken vücut dillerinin iyi gözlemlenmesi büyük önem taşımaktadır.

▪ Atlara yaklaşımda vücut dilleri açısından dikkat edilmesi gereken ilk nokta atın **başını tutuş şeklidir**.

▪ Başını öne eğmiş bir at, karşısındakine güvenmiş, rahatlamış ve durumu kabullenmiştir. Başın öne eğilişi, aynı zamanda atın karşındakini lider olarak kabul ettiğinin bir göstergesidir.

▪ Atların rahat ve huzurlu olduğunun bir diğer göstergesi ise yalama veya çiğneme davranışlarıdır. Atlar tehdit altındayken yiyemezler. Yeme ve çiğneme aktivitelerini gösterebilmeleri için güvende olmaları gerekir. Ata ağılda, çayırdaki veya padokta yaklaşmaya çalışıldığında çiğneme veya yalama ile meşgulmüş gibi görünmesi karşısındakine güvendiği anlamına gelmektedir.

▪ Öne doğru bükülmüş ve hafifçe kaldırılmış ön bacak, atlarda rahatlığın diğer bir ifadesidir. Atların arka tarafı itici kuvvetin geldiği yerdir. Ağırlığın sadece bir bacağa verilmesi, atın öne doğru hareket edememesi anlamına gelmektedir. Dolayısı ile atın ön ayağını bu şekilde kaldırması, atın rahat ve güvende hissettiğinin bir östergesidir.

▪ Korkak veya gergin bir atı, vücut diline bakarak anlamamızı sağlayan birçok ipucu mevcuttur. Daha önce belirtilmiş olduğu gibi, öne doğru eğilmiş baş atlarda rahatlığın ifadesi iken, yukarıya doğru kaldırılmış baş bunun tam tersinin yani atın gergin olduğunun bir belirtisidir. Başını yukarı kaldırmış, kulaklarını sert bir şekilde öne doğru eğmiş ve boynunu gerginleştirmiş bir at, çevresinde tehlike sezmiş demektir. Bu durumda kuyruk aşağıda ve vücuda yaslanmış şekilde tutulmaktadır.

Atlarda kulakların hareket ve pozisyonu, atın ruh hali hakkında önemli bilgiler verilmektedir. Örneğin geriye doğru sert bir biçimde yatırılmış hatta başın üzerine yapıştırılmış kulaklar, atın sinirlendiğinin bir işaretidir. Böyle bir at, atakta bulunarak ısırabilir veya tekme atabilir. Atın sırtını dönmesi yine tekmeleyeceğinin bir işareti olabilmekle birlikte genel olarak karşı tarafa saygı duymadığının bir ifadesidir.

Atlara yaklaşımda doğru vücut dilini kullanma

Atlar ve insanlar dünyayı aynı şekilde algılamazlar. Dolayısı ile insanların tehlike olarak algılamadıkları durumlar atlar için çok ürkütücü olabilir. Atlar, doğaları gereği klastrofobiktirler, yani dar alanlardan korkarlar. Görme yetenekleri hareket veya potansiyel bir tehlikeyi tespit etmek üzere gelişmiştir ve ani hareketlerden ürkerler. Atlar aynı zamanda neofobiktirler. Diğer bir deyişle yeni durum ve olaylardan korkarlar. Atların bu fobilerinden dolayı, atlarla bir aradayken dikkatli olunması gerekmektedir.

Atlara yaklaşım adımları:

1. Ata yaklaşan kişi güvenli ve rahat bir vücut diline sahip olmalıdır. Ata her zaman önden, sakin ve yavaş bir şekilde yaklaşılmalı, atla direkt göz teması kurmamakla birlikte bakışlar yerde değil atın üzerinde tercihen dizlerinde olmalıdır. Ata ona karşı bir tehdit oluşturulmadığının açıkça belli edilmesi çok önemlidir.

2. Ata yavaş bir şekilde yaklaşılırken atın vücut dili dikkatli bir şekilde gözlemlenmeli ve at tarafından davet edilene kadar beklenmelidir. Atın yaklaşan kişiye doğru başını çevirmesi, ona doğru yönelmesi, dudaklarını yalaması ve yumuşak gözlerle bakması davet anlamına gelmektedir.
3. Atın korku ve agresyona dair yukarıda belirtilen işaretlerden bir veya bir kaçını göstermesi, başını çevirmesi, yaklaşan kişiden uzaklaşması veya tamamen kişiyi görmezden gelmesi halinde hemen geri çekilerek at rahatlatılmalıdır. Atın strese dair işaretlerinin gözlemlenerek anında geri çekilmesi atın üzerindeki baskıyı azaltacak, atın durmasına, sakinleşmesine ve karşı tarafı davet etmesine yardımcı olacaktır.
4. Atın karşı tarafı davet pozisyonu alması durumunda avuç içi ata doğru uzatılarak koklamasına izin verilmeli, bakışları yumuşadığında ise özellikle boyun ve burun kısmı gibi bölgeler okşanmalıdır.

Sığırlar

Sığırlar, grup düzeni ile yaşayan ve bu düzen içinde lideri takip eden sosyal hayvanlardır. Grup halinde olmayı tercih ederler, çünkü grup içinde yırtıcı hayvanları fark etme şansı birey olarak fark etmekten daha kolaydır. Bu nedenle, sürüden ayrılarak izole edilen sığırlar strese girmektedir. Bu hayvanlar strese girdiklerinde devamlı olarak mölemekte, boynuzlama veya tekmeleme davranışları sergileyebilmektedir. Kuyruk, sığırların ruh halini göstermesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Normal bir ruh haline sahip bir hayvanda rahat bir pozisyonda ve aşağıda tutulurken stresli bir hayvanda bacakların arasına sıkıştırılmıştır. Alçak pozisyonda tutulan baş ve kulaklar sığırlarda stresin göstergesidir.

Boğalara özellikle stresli iken yaklaşmak tehlike arz etmektedir.

Boğalarda stres işaretleri şunlardır:

- Başı alçak pozisyonda tutma
- Başı yanlara sallama
- Sirtını kamburlaştırma
- Yeri eşeleme
- Sırt tüylerini dikleştirme

Böyle bir durumla karşı karşıya kalındığında sakin kalmak ve bakışlar boğadan ayrılmayacak şekilde ondan yavaşça uzaklaşmak gerekmektedir.

Sığırlar, yaklaşan insanların hareketlerini belirli bir mesafeye gelene kadar gözlemler sonra da kaçarak uzaklaşırlar. Yani bir sığırın insandan uzaklaşması, onun kaçış bölgesine girildiğini göstermektedir. Kaçış alanı veya güvenli alan, sığırın kendini güvende hissettiği bölgedir ve temel olarak kaçmadan önce insanların hayvanlara ne kadar yaklaşabileceğinin bir göstergesidir. Kaçış bölgesinin genişliği söz konusu hayvanın evcilleştirilme derecesine bağlıdır. Örneğin süt ineklerinde bu alan yaklaşık olarak 2 metredir. Sığırlarla bir aradayken yavaş hareket etmek ve sabırlı olmak önem taşımaktadır. Kolların sallanması ve hızlı hareket etme sığırları korkutabilmektedir. Sığırlara yaklaşırken onlarla konuşarak geldiğinizi hayvanlara duyurmanız gerekmektedir. Sığırlara kör noktalarına denk gelmesi nedeni ile arkadan yaklaşmamak gerekmektedir.

Teşekkürler

